ד: מבוי שהוא גבוה פרק ראשון עירובין

תאנה [א]כגרוגרת להוצאת שבת רמון כדתנן [א][ב]כל כלי בעלי בתים שיעורן כרימונים [1]ארץ זית שמן [ב](ודבש) ארץ שכל שיעוריה כזיתים כל שיעוריה ס"ד והאיכא הני דאמרן אלא אימא ארץ שרוב שיעוריה כזיתים דבש [ג]ככותבת הגסה ליום הכיפורים ותיסברא שיעורין מיכתב כתיבי אלא [ג]הילכתא נינהו ואסמכינהו רבנן אקראי חציצין דאורייתא נינהו דכתיב [ד][2]ורחץ את כל בשרו (במים) [ה][ד]שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים במים [ה]במי מקוה כל בשרו מים [ו]שכל גופו עולה בהן וכמה הן אמה על אמה ברום ג' אמות ושיערו חכמים מי מקוה מ' סאה כי איצטריך הילכתא לשערו [ו]וכדרבה בר רב הונא דאמר רבה בר רב הונא [ז]נימא אחת קשורה חוצצת שלש אינן חוצצות שתים איני יודע שערו נמי דאורייתא הוא [ח]דתניא ורחץ את כל בשרו את הטפל לבשרו [ט]וזהו שער כי אתאי הילכתא לרובו ולמיעוטו ולמקפיד ולשאין מקפיד וכדר' יצחק [ט]דאמר ר' יצחק [ז]דבר תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ וגזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד ועל מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד וליגזור נמי על מיעוטו שאינו מקפיד משום מיעוטו המקפיד אי נמי משום רובו שאינו מקפיד [י]היא גופה גזירה ואנן ניקום וניגזור גזירה לגזירה מחיצות דאורייתא נינהו דאמר מר [כ]ארון תשעה וכפורת טפח הרי כאן עשרה לא צריכא (א) [ל]לר' יהודה דאמר אמת בנין באמה בת ששה אמת כלים באמה בת חמשה ולר"מ דאמר כל האמות היו בבינונית מאי איכא למימר לר' מאיר כי אתאי הילכתא לגוד וללבוד ולדופן עקומה: היה גבוה מעשרים אמה ובא למעטו כמה ממעט כמה דצריך ליה אלא רחבו בכמה רב יוסף אמר טפח אביי [ט]אמר ארבעה לימא בהא קא מיפלגי דמאן דאמר טפח קסבר מותר להשתמש תחת הקורה

ומ"ד

גרוגרת. היא תאנה יבשה וכה שיעורו כל אוכל אדם לענין הוצאת שבת דתנן (שבת ד' עו:) המוציא אוכלין כגרוגרת: **בעל הבית** חס על כליו ואם ניקב כמוציא זית מלניעו לאגוזים כאגוז מלניעו לרמונים לפיכך אם ניטמא וניקב עדיין טמא עד שיניקב כמוציא רמון והיינו שיעורן כרמונים אבל כלי אומן העומד לימכר טהור בנקב קטן: **רוב שיעוריה כזיתים.** אכילת חלב ודם ונותר ופיגול וטמא ונבילה ובהמה טמאה ובשר המת להאהיל ומגע נבילות: **כל דבש** האמור בתורה דבש תמרים וכדאמר התם (בכורים פ"א מ"ג) אין מביאין בכורים כי אם מז' המינין ולא מתמרים שבהרים ולא מפירות שבעמקים אלמא פשיטא ליה לתנא דתמרים מז' המינין דהיינו דבש: **במים במי מקוה.** המכונסין משמע ואע"ג דלאו חיים מדלא כתיב חיים: **כל בשרו.** משמע כל בשרו כאחד: **לשערו.** שתפסל בו חלילה: **וכדרבה.** דאמר רבה חלילה פוסלת בשיער: **נימא אחת קשורה חוצצת.** דמצי להדוקה שפיר ואין המים נכנסין בקשר: **שלש אינן חוצצות.** דלא מיהדקי שפיר ועיילי בהו מיא: **דבר תורה.** הלכה למשה מסיני בתורה שבעל פה: **רובו.** רוב שערו שאם יש בו דבר החוצץ כגון דם יבש ודיו וטיט יבש וחפת יבש או שקשור רובו אחת אחת: **ומקפיד עליו.** שמצטער על ליכלוך זה שבראשו: **ושאינו מקפיד עליו.** הוי כגופו ואע"ג דהוי ברובו לא חייץ: **וגזרו על רובו שאינו מקפיד.** הואיל והוי רוב ודמי במקצת לחלילה דאורייתא: **ועל מיעוטו המקפיד.** הואיל ודמי ליה בהקפדה. וגזרו לאו הלכה למשה מסיני הוא אלא גזירה מדרבנן ורובו המקפיד לחודיה הוא דהוה הלכה למשה מסיני: **וליגזור נמי על מיעוטו שאינו מקפיד עליו משום מיעוטו המקפיד.** דדמו להדדי דהאי מיעוט והאי מיעוט: **אי נמי.** ליגזור בו משום רובו שאינו מקפיד דדמי להדדי דהאי אינו מקפיד והאי אינו מקפיד: **היא גופה גזירה.** משום רובו המקפיד כדאמר: **ארון תשעה וכפורת טפח.** ארון גובהו תשעה טפחים דכתיב (שמות כה) ואמה וחצי קומתו וכפורת טפח הרי עשרה וכתיב [שם] ונדברתי אתך מעל הכפורת ותניא בפ"ק דסוכה (ד' ה.) רבי יוסי אומר לעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה דכתיב השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם [תהלים קטו] ולמטה מעשרה טפחים חשיב ארץ דכתיב ונדברתי אתך מעל הכפורת אלמא עשרה הוי מחיצה דלמעלה מעשרה לא חשיב ליה רשות תחתית אלא רשותא אחריתי: **אמת בנין.** כגון אמות הקרשים והיריעות: **אמת כלים.** כגון אמות הארון והמזבחות והשלחן: **באמה בת חמשה.** דהשתא לא נפקא ליה מארון מידי דלר' יהודה לא הוי ארון בהדי כפורת אלא שמנה טפחים ומחצה: **בבינונית.** באמה בת ו' בינונית לכל אדם ויש גדולה ממנה כדאמר בכילד צולין (פסחים פו.) שתי אמות היו בשושן הבירה אחת יתירה על של משה חצי אצבע ואחת יתירה עליה חצי אצבע נמצאת יתירה על של משה אצבע: **לגוד.** דאמרי' בכמה דוכתי גוד אחית גוד אסיק. ופחות מג' כלבוד ולשון לבוד כמו סניף דבר אחר שהוסיפו עליו והאריכוהו: **ובא למעטו.** לעשות בנין אצטבא או עפר תחת הקורה בארך למעט גובה החלל: **כמה ממעט.** משמע כמה יגביה הקרקע: **כמה דצריך ליה.** עד שלא יהא החלל יותר על עשרים: **רחבו.** של מיעוט להרחיבו לתוך אורך המבוי כמה: **טפח.** כנגד רחבה של קורה ותחתיה: **מאן דאמר טפח קסבר מותר להשתמש תחת הקורה.** דאמר חודו המילון יורד וסותם כדמשמע לקמן (ד' ח:) והילכך כיון דשיעור עשרים אמה משום היכר הוא הרי יש היכר לעומד על אותו טפח שנגבה תחת הקורה:

ומאן

לאשונה עד שישתה רביעית(מ) דהא דרשינן שכר שכר דכתיב גבי שכר רביעית ההין מה להלן רביעית אף כאן רביעית מורו נומר לא יאכל ולא ישתה מה אכילה בכזית אף שתיה בכזית משמע דאכילה לכולי עלמא בכזית ונראה לרבינו תם דגרסינן בשמעתין גפן כדי כזית יין לנזיר וקשה לפירוש רבינו תם כך יכול לשער במים כמו ביין במקום שיש זית אגורי ישים עלין וטולבין אם יפילו שיעור עלין וטולבין שאכל כשיעור שיפיל הזית הן מים הן יין חייב ואי בשתיה איירי לחייבו אם שתה כשיעור מה שמפיל זית אגורי מן היין דמשערין ביין שהוא דבר מועט ולא במים פשיטא כיון דשתה יין שלא ישער אלא ביין ומה צריך קרא וגם לפ"ה קשה מאי נפקא מינה ולי נראה דלפ"ה לא קשה כלל דרביעית של תורה הוא אצבעיים על אצבעיים כו' כדאמרינן בערבי פסחים (ד' קט.) וזהו מה שמפיל בילה ומחצה מן המים לפי חשבון דמ' סאה דמקוה והשתא משערינן עלין וטולבין שאכל כשיעור שיפילו מן היין כלי מלא אצבעיים על אצבעיים שהוא שיעור גדול ולא משערינן כשיעור שיפילו מן המים שהוא דבר מועט. ע"כ הגה"ה: **כל** כלי בעלי בתים שיעורן ברמונים. גבי כלי עץ מתנייא במסכת כלים פרק י"ז (מ"א) אבל גבי כלי חרס תנן בפ"ג (מ"א) דכלים העשויים לאוכלים שיעורן כזית והא דאמר בסוף המצניע (שבת ד' לה:) חמש מדות בכלי חרס ניקב כמוציא זית וכו' ועדיין כלי הוא לקבל בו רמונים היינו היכא דייחדו לרמונים אבל סתמא הוי כמוציא זית:

שיעורן ברמונים. בפרק י"ז במסכת כלים (מ"ד) תנן הרמונים שאמרו ג' אחוזים זה בזה משמע דשיעורן בג' רמונים וקשה דבפרק המצניע (שבת ד' לה.) אמר ניקב כמוציא רמון טהור משמע רמון אחד ולקמן פ"ב (ד' כד.) בעי חזקיה ניקב כמוציא זית וסתמו וחזר וניקב (ב) עד שהשלימו למוציא רמון מהו ולא קאמר ניקב כמוציא רמון וסתמו וחזר וניקב כמוציא רמון עד שהשלימו לג' רמונים מהו וי"ל דג' אחוזים לא שיצאו ביחד אלא זה אחר זה וצריך נקב רחב להוציא ג' בזה אחר זה יותר ממה שהיה האחד לבד אי נמי ג' אחוזים פירוש שגדילים ג' ביחד והם רמונים בינונים ולא מאותן שגדילין אחד או ב' יחד שהם גדולים ולא מאותן שגדילין ד' או ה' ביחד שהם קטנים ולעולם רמון אחד לבד קאמר:

הילכתא נינהו ואסמכינהו רבנן אקראי. בפרק בתרא דיומא (ד' פ.) א"ר יוחנן שיעורין ועונשין הלכה למשה מסיני והיה כתוב בספרים שיעורין מכתב כתיבי אימא שיעורין של עונשין ולא גרסי' הכי דהא מסקינן הכא דאסמכתא נינהו ועוד דלא הוה מסיני מידי אלא גרסינן עונשין מכתב כתיבי אימא וכו': **דבר** תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ. פי' בקונטרס בשערו משמע אבל בשרו אפילו מיעוטו שאינו מקפיד חוצץ וקשה לר"ת דבפרק הערל (יבמות ד' עח. ושם) אמרינן נכרית מעוברת שנתגיירה אין בנה צריך טבילה וקאמר אילימא משום דר' יצחק הא אמר רב כהנא לא שנו אלא רובו אבל כולו חוצץ והשתא אדרבה הוה ליה למימר כי אמר ר' יצחק בשערו בשרו מי אמר ועוד דבפ' דם חטאת (זבחים ד' לה.) מייתי דם שעל בגדו חוצץ ואם טבח הוא אינו חוצץ ועוד אי בשערו דווקא אם כן כשנאמר הלכה למשה מסיני הולך לומר שערו רובו ומקפיד עליו חוצץ אם כן שערו הוי הלכה למשה מסיני ולמאי צריך קרא לשערו(נ) וכי האי גוונא פריך בכמה דוכתי:

מותר להשתמש תחת הקורה. פירש בקונטרס דקסבר חודו המילון יורד וסותם ומאן דאסר סבר חודו הפנימי יורד וסותם ולא רצה לפרש (ג) דמר סבר היכירא לבני רשות הרבים ומר סבר היכירא לבני מבוי משום דקאמר בתר הכי ואיבעית אימא דכולי עלמא קורה משום היכירא משמע דעד השתא לא הוי

לכולי

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה א:
כ ב מיי' פ"ו מהלכות כלים הלכה ב:
כא ג מיי' פ"ב מהל' שביתת עשור הל' א סמג לאוין סט: טוש"ע א"ח סי' תריב סעיף א:
כב ד מיי' פ"א מהל' מקוואות הלכה יב סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סי' קצח סעיף א:
ה [מיי' שם הלכה ב טוש"ע י"ד סי' רא סעיף א]:
כג ו מיי' פ"ד שם הל' א סמג שם טוש"ע שם סי' רא סעיף א:
כד ז מיי' פ"ב שם הלכה טו סמג שם טוש"ע י"ד סי' קצח סעיף ה:
כה ח מיי' פ"א שם הלכה יב סמג שם טוש"ע שם סעיף א:
כו ט מיי' פי"ז מהל' שבת הל' טו טוש"ע א"ח סי' שסג, סעיף טו:

◆

מוסף רש"י

תאנה. מה שיעורו גה, כגרוגרת להוצאת שבת. שיעורו בכל האוכלים (סוכה ו.) דתנן המוציא אוכלין כגרוגרת, והיא תאנה יבשה (ברכות מא.). **שיעורן כרימונים.** ניקב כמוציא רימון טהור, בעלי בתים חסים על כליהם, הילכך ניקב כמוציא קטניות מלניעו לזיתים, ניקב כמוציא זית משתמש לאגוזים, ניקב כמוציא אגוז משתמש בו לרמונים, אבל של אומן העומד למכור לא הוי שיעוריה בכדי (שם נא: וכעי"ז סוכה שם). **דבש.** האמור בתורה הוא דבש תמרים (ברכות שם). **כבותבת.** תמרה (סוכה שם). **ליום הכפורים.** דלא כתיב ביה אכילה אלא אסר לא תענה, מידי דמייתב דעתיה ומפקע ליה מעינוי (שם). **ותיסברא שיעורין מיכתב כתיבי.** כלום כתיב בתורה עלם כשעורה יבית המנוגע בחטין וכן כולם (שם). **שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים.** בשרו במים משמע שיגע בשרו למים (ב"ק פב.). **במים במי מקוה.** במים משמע מים מתוכנים יחדיו (לקמן יד:) או: במים נקודתו בפת"ח משמע מים המיוחדים, לאפוקי שאובין, ומיהו מים חיים לא צריך, מדכתיב גבי (ויקרא טו) מים חיים, מכלל דשאר במאן לאו מים חיים נגו, ומיהו במים, במים המיוחדין במקוה, לע"פ בכן בשמים (חגיגה יא.) או: במים, מים המיוחדים שנקוו מתחילה מעצמם, מדלא כתיב במים (בשו"ת) למעוטי שאובין דלאו הפסח ומייתי יוסיל (רשב"ם פסחים קט.). **כל בשרו.** מדלא כתיב בשרו, משמע שכל גופו עולה בהן, שאינו נראה אלא כולו מכוסה בהן (שם). **נימא אחת קשורה.** ומקפיד עליו, חוצצת. דמיהדק שפיר ולא עיילי בה מיא, ואמרינן לקמן גזרינן על מיעוטו המקפיד (סוכה ו. וכעי"ז נדה סז.). **שלש אינן חוצצות.** לפי שהשער קשה ולא מיהדק שפיר ועיילי ביה מיא (שם ושם). **את הטפל לבשרו.** יבא במים, הטפל, הדבוק (סוכה ו.). **דבר תורה.** הלכה למשה מסיני (סוכה ו: ונדה סז:) דאמר מר שיעורין חלילין ומחילין הלכה למשה מסיני (נדה שם). **רובו.** רוב שערו מטושף כטיט או קשור אחת אחת (סוכה שם וכעי"ז נדה שם). **ושאינו מקפיד עליו.** היה ליה כגופיה הואיל ואין סופו ליטלו ובטיל לגביה ולא חייץ (סוכה שם). **ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה.** הא דאמרינן בכוליה הש"ס שאין גוזרין גזירה לגזירה, מהאי קרא נפקא ושמרתם את משמרתי (ויקרא יח) עשו משמרת, כלומר גזירה, למשמרתי, לתורתי, ולא משמרת למשמרת, שלא יעשו גזירה לגזירה (ביצה ג.). **אמת בנין.** כגון חומת הבית ומזבח העולה (מנחות צז.). **אמת כלים.** ארון ושלחן ומזבח הזהב (שם). המשך בעמוד הבא.

מסורות הש"ס

א) שבת (קכ.) קיב: סוכה ו. ברכות מא. לקמן כב. כלים פי"ז מ"א, ב) [ברכות מא: ליתא גם בילקוט ליתא], ג) [סוכה ו. וברכות מא: ליתא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא], ד) [נ"ל ורחץ במים את כו'], ה) [לקמן יד:] יומא לא. חגיגה יא. פסחים קט. [סוכה ו. ב"ק פב. ע"ש], ו) [סוכה ו. ע"ש נדה סז.], ז) סוכה ו. ע"ש, ח) בפי' ליתא לרבות את שערו אלא כי איצטריך הלכתא, ט) סוכה ו: נדה סז: יבמות עח., י) [שבת יא: גילה ג. וש"נ], כ) [שבת לג. סוכה ד:], ל) [סוכה ה: ו: כלים פי"ז מי"ז מנחות צז.], מ) [בירושלמי דנזיר פ"ו ליתא כוה"ל דהכין דרשין שכר מה שכר שנאמר להלן רביעית אף כאן רביעית ופי' בעל קרבן העדה להלן רביעית באכילת המקדש רביעית דבעי' שיסתה מידי דמשתכר וכן אלה היין דנדפס כאן הוא בטעות. וכן בתוס' סוכה ו. סד"ה גפן וכו' ליתא על נכון], נ) לשערו אלא ודאי הלכתא נאמרה סתמא והוי מוקמי' ליה לבשרו להכי איצטריך קרא לשערו ואי לאו הלכתא ה"א כולו קמ"ל הלכתא לרובו בין לשערו בין לבשרו [ת"י],

◆

תורה אור השלם

1. אֶרֶץ חִטָּה וּשְׂעֹרָה וְגֶפֶן וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וּדְבָשׁ: דברים ח ח

2. וְאִישׁ כִּי תֵצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ וְטָמֵא עַד הָעָרֶב: ויקרא טו טז

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא צריכא אלא לרבי יהודה: (ב) תוס' ד"ה שיעורן וכו' ניקב כמוציא זית וסתמו וחזר וניקב כמוציא זית וסתמו עד שהשלימו: (ג) ד"ה מותר וכו' ולא רצה לפרש. נ"ב ע"ל בסוף דף (י"ב) [ח']:

◆

רב ניסים גאון

כי אתאי הילכתא לגוד וללבוד ולדופן עקומה. (אבל) לגוד זה כמו שאמרו בזו המסכתא ובמסכת סוכה גוד אסיק מחיצתא וגוד אחית מחיצתא, ולבוד זהו שאמרו כל פחות מג' כלבוד דמי. ודופן עקומה מפורשת בפר' א' מסוכה, בית שנפחת וסוכך על גביו אם יש בין הכותל לסיכוך ד' אמות פסולה. שאם יהיה הריחוק שביניהן פחות מד' אמות כשרה. כי נידון זה הכותל שלבית כאילו הוא סמוך לסיכוך ורואין כאילו הוא דופן עקומה ונכשיר בו הסוכה.

◆

רבינו חננאל

היה גבוה מכ' אמה ובא למעטו ממעטו בגובהו עד שיעמידנו בכ'. ברוחבו בכמה ממעטו. רב יוסף אמר טפח, כלומר שיעור רוחב הקורה [אביי אמר ארבעה]. לימא בהא פליגי אביי ורב יוסף, רב יוסף אמר טפח ומותר לו להשתמש תחת הקורה שנמצא משתמש במקום שהוא עשרים.